

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในอารยประเทศ การปกครองระบอบประชาธิปไตย ได้รับการยอมรับว่าเป็นระบอบการปกครองที่พึงประสงค์ เพราะเป็นระบอบการปกครองที่ยึดหลักการที่ว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ เป็นระบอบการปกครองที่ยกย่องคุณค่าและเคารพในศักดิ์ศรีของมนุษย์และเชิดชูหลักความเสมอภาคและเสรีภาพของมนุษย์คุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์มีรากฐานสำคัญอยู่ที่การที่มนุษย์สามารถใช้วิจารณญาณของตนเอง และสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง ได้โดยปราศจากการบงการหรือการใช้กำลังบังคับให้ปฏิบัติตามโดยกลุ่มบุคคลหรือคณะบุคคลที่ใช้อำนาจโดยเผด็จการ การปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงให้ความสำคัญและนับถือคุณค่าของมนุษย์เหนือกว่าสิ่งอื่นใด (สมบูรณ์ สุขสำราญ. 2524 : 10)

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนมากยิ่งขึ้น เห็นได้จากรัฐธรรมนูญในฉบับพุทธศักราช 2550 ที่ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังปรากฏในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 87(1) “การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม” มาตรา 87(3) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบอำนาจรัฐในทุกระดับ นอกจากนี้มาตรา ๓๐ (ความเสมอภาค) ได้บัญญัติว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นการส่งเสริมประชาชนให้มีความเข้มแข็งในทางการเมืองและสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนในลักษณะเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับสิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่น มีสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการดำเนินโครงการของรัฐที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิตของประชาชนและชุมชน และสิทธิในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ปัทมา สุภคำปึง. 2552 : 3)

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญหลายฉบับเรื่องความเสมอภาคเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมของบุคคลในด้านต่าง ๆ แต่การมีส่วนร่วมทางการเมืองระหว่างเพศยังมีความเหลื่อมล้ำกันเป็นอย่างมากในระบบการเมืองไทย ซึ่งข้อจำกัดมิใช่ข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย แต่เป็นข้อจำกัดทางด้านสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อและข้อจำกัดด้านอื่น ๆ เมื่อพิจารณาถึงสถิติข้อมูลการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอดีตพบว่า ผู้หญิงได้เป็น

รัฐมนตรีมีน้อยมาก ซึ่งประเทศไทยเริ่มมีรัฐมนตรีหญิงเมื่อ พ.ศ. 2519 สมัยรัฐบาลนาย
 ธานินทร์ กรัยวิเชียร หลังจากนั้นในรัฐบาลต่อๆมาก็มีบ้าง ไม่มีบ้าง จนกระทั่ง พ.ศ. 2538 - 2539
 ในรัฐบาล นายบรรหาร ศิลปอาชา ที่มีรัฐมนตรีหญิงเพิ่มขึ้น คือ มี 3 คน แล้วลดลงเหลือเพียง 1
 คน ในรัฐบาล พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (พ.ศ. 2540) คือ คุณหญิงนางเยาว์ ชัยเสรี และมีคุณหญิง
 สุพัตรา มาศดิตถ์ เพียง 1 คน ในสมัยรัฐบาล นายชวน หลีกภัย (พ.ศ. 2540-2544) และจน
 รัฐบาล ของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 -2549) ที่มีรัฐมนตรีหญิง 3 คน (เดิม 2
 คน และเพิ่มอีก 1 คน) คือ นางสุภารัตน์ เกตุราพันธุ์ นางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ และนางสิริกร มณี
 รินทร์ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลในเขตเทศบาลอัคระคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด คือ ผู้นำ
 ส่วนใหญ่เป็นเพศชายในจำนวนที่สูงกว่าเพศหญิงอย่างเห็น ได้ชัด อาทิ ผู้ดำรงตำแหน่ง
 ผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลอัคระคำ จากทั้งหมด 14 หมู่บ้าน เคยเป็นเพศชาย 46 คน และเป็นเพศ
 หญิงเพียง 1 คน คือ นางพนิดา พรหมวงศ์ ซึ่งได้รับการแต่งตั้ง เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2532
 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2556) ข้อมูลดังกล่าวตรงกับกรเลือกตั้ง นายกเทศมนตรี และสมาชิกสภา
 เทศบาล เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2555 ซึ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งรวมทั้งหมด 6,022 คน แต่มาใช้สิทธิ
 เพียง 4,417 คน เป็นเพศชาย จำนวน 3,089 คน คิดเป็นร้อยละ 69.94 ส่วนเพศหญิง มีจำนวน
 1,326 คน คิดเป็นร้อยละ 30.06 และยังพบปัญหาอีกว่า จากการประชุมประชาคมหมู่บ้าน
 เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2556 มีผู้มาประชุมทั้งหมด 555 คน เป็นชายจำนวน 495 คน คิดเป็นร้อยละ
 89.19 ส่วนเพศหญิงมีจำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 10.81

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขต
 เทศบาลตำบลอัคระคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีแนวโน้มที่ลดต่ำลงเรื่อย ๆ ซึ่งย่อม
 เป็นปัญหาต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย เพราะการมีส่วนร่วมของ
 ประชาชน ถือเป็นหัวใจสำคัญในการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นร่วม
 คัดสินใจต่อการเมืองการปกครองของประเทศ และที่สำคัญเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ
 และควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ได้เป็นอย่างดี
 สังคมใดจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ พิจารณาได้จากการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 เมือง โดยที่สังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ แสดงว่า สังคมนั้นมีความเป็น
 ประชาธิปไตยต่ำ ถ้ามีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงแสดงว่าสังคมนั้นมีการพัฒนาทาง
 การเมืองในระบอบประชาธิปไตยสูง อีกทั้งบ่งบอกถึงอุดมการณ์ เจตคติทางการเมืองของ
 ประชาชนในชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทน. 2551 : 10 - 11) เป็นแนวทางเดียวกับ
 สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน (ฉันทนา บรรพศิริ ชาติ. 2546 : 20) ที่ได้กล่าวไว้ว่า

การมีส่วนร่วมที่มีอยู่ในสังคมหรือชุมชน ทำให้ประชาชนได้ฝึกฝนการกล้าแสดงความคิดเห็น ช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เกิดการยอมรับและความศรัทธาของสมาชิกในชุมชน ประชาชนจึงมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนและส่งเสริมธรรมาภิบาล การที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในลำดับสูงขึ้นๆ ไปได้ จะต้องเกิดการมีส่วนร่วมในลำดับล่าง ๆ ก่อน โดยประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ติดตามตรวจสอบ จึงจะทำให้การมีส่วนร่วมเกิดประสิทธิผลได้ (ถวิลวดี บุรีกุล. 2551 : 15)

การจะบรรลุเจตนารมณ์ตามรัฐธรรมนูญได้นั้น จึงต้องอาศัยการขับเคลื่อนกลไกของทุกภาคส่วนไปพร้อม ๆ กัน ชุมชนที่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผน ติดตามตรวจสอบ และร่วมทำงานแบบบูรณาการหลาย ๆ ฝ่ายร่วมกัน ย่อมทำให้ชุมชนนั้นเป็นชุมชนที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืน ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลอัคระคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด จึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในเขตเทศบาลตำบลอัคระคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตเทศบาลตำบลอัคระคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตเทศบาลตำบลอัคระคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตเทศบาลตำบลอัคระคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตเทศบาลตำบลอัคระคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด คือ 1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการเมือง ทักษะคติทางการเมือง และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งทางการเมือง และ 2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การดำเนินงานของภาครัฐ และผลตอบแทนจากกลุ่มการเมือง

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในเขตเทศบาลตำบลอัคระคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาระดับบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในเขตเทศบาลตำบลอัคระคำ ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตเทศบาลตำบลอัคระคำ และศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตเทศบาลตำบลอัคระคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ศึกษาในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลอัคระคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิ์เลือกตั้งอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ในเขตเทศบาลตำบลอัคระคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นประชากรหญิง จำนวน 3, 146 คน (สำนักทะเบียนอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด. 2555)

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิ์เลือกตั้งอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ในเขตเทศบาลตำบลอัคระคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นประชากรหญิง จำนวน 356 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) โดยใช้สูตรของ Yamane. (1973 : 727 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด. 2545: 35)

4. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบไปด้วย

4.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) จากการศึกษาปัจจัยตามแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงพบว่าตัวแปรที่มีผลต่อบทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีดังต่อไปนี้

- 4.1.1 ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง
- 4.1.2 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการเมือง
- 4.1.3 ทักษะคติทางการเมือง

4.1.4 ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งทางการเมือง

4.1.5 การดำเนินงานของภาครัฐ

4.1.6 ผลตอบแทนจากกลุ่มการเมือง

4.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลอัคระคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 4 ด้าน โดยนำแนวคิดของ Comings and Wise. (1971 : 13-17) มาเป็นตัวแปรตาม ในการวิจัยครั้งนี้

4.2.1 การเลือกตั้ง

4.2.2 การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง

4.2.3 การเป็นผู้ที่มีบทบาทในชุมชน

4.2.4 การชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมือง

5. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษานี้ ใช้ระยะเวลาของการศึกษาระหว่างเดือน มกราคม พ.ศ. 2556 ถึงเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2557

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. บทบาทของสตรี หมายถึง การรวมตัวของสตรีเพื่อแสดงบทบาทความเสมอภาคชายและหญิงโดยการมีจิตสำนึกร่วมกันที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบล ทั้งในด้าน การเลือกตั้ง การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง การเป็นผู้ที่มีบทบาทในชุมชน การชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมือง

2. ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง หมายถึง ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการได้มาซึ่งสมาชิกสภาเทศบาลตำบล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และความรู้เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

3. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการเมือง หมายถึง ประชาชนมีการติดตามข้อมูลข่าวสารการเมืองทางสื่อต่างๆ ได้แก่ เครื่องกระจายเสียงหมู่บ้าน วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการเข้าร่วมกิจกรรมและการประชุม การพูดคุยสนทนากับบุคคลอื่น ๆ การรับรู้ข่าวสารจากผู้นำชุมชน และจากหน่วยงานของภาครัฐ

4. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำของกลุ่มหรือบุคคลในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมือง ในเขตเทศบาลตำบลอัคระคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยการกระทำหรือความพยายามนั้นเป็นได้ทั้งการใช้กำลังหรือไม่ใช้กำลังการสนับสนุน

หรือคัดค้าน การเรียกร้องสิทธิ ทั้งกิจกรรมในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งวิจัยใน 4 ด้าน ได้แก่ การเลือกตั้ง การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง การเป็นผู้ที่มีบทบาทในชุมชน และการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมือง

5. ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งทางการเมือง หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลว่าการกระทำของตน จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ และความต้องการของคนที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการบริหารงาน การดำเนินงาน การตัดสินใจของผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น

6. ผลตอบแทนจากกลุ่มการเมือง หมายถึง การรับผลประโยชน์จากกลุ่มการเมือง หรือพรรคการเมือง จากการเข้าไปสนับสนุน ร่วมกิจกรรมพรรค การบริหารงาน การดำเนินงาน และกิจกรรมต่างๆ ของพรรคการเมืองนั้น จนนำมาซึ่งการได้รับค่าตอบแทน การได้รับตำแหน่งต่างๆ ทั้งระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ

7. การดำเนินงานของภาครัฐ หมายถึง การบริหารงานของภาครัฐในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เกี่ยวกับการรณรงค์ ส่งเสริมมาตรการที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

8. ทักษะคติทางการเมือง หมายถึง ความรู้สึกหรือความคิดเห็นของบุคคลต่อการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย วัฒนธรรมทางการเมือง และสถาบันการเมือง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ผลของการวิจัยการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตเทศบาลตำบลอัคคะคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถนำมาไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาในพื้นที่วิจัยและประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่น ๆ ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนให้มากยิ่งขึ้นต่อไป